

2020-03-30 (Lnu dnr 2020/972-2.10.1)

Socialdepartementet
Enheten för funktionshinder och sociala tjänster

Språkplikt – Deltagande i grundutbildning i svenska för rätt till försörjningsstöd

(S2019/05353/FST)

Sammanfattning

Förslaget om tillägg i 4 kap. 1§ socialtjänstlagen (2001:453) ska ses som symbolpolitik som saknar praktisk nytta för kommunerna och de som ansöker om ekonomiskt bistånd. Förslaget kan dock få betydande negativa konsekvenser för de sökande och deras barn. Starka skäl talar också för att förslaget innefattar en tydligt diskriminerande dimension med påtagliga konsekvenser för några av samhällets mest utsatta grupper.

Vår bedömning är att barnen i berörda familjer kommer påverkas negativt genom ökad fattigdom och minskade möjligheter till föräldraledighet, vilket kan ifrågasättas utifrån barnens bästa och ett barnperspektiv. Att negativt särbehandla utrikesfödda med bristande språkkunskaper, i jämförelse med andra människor i en snarlik situation av arbetslöshet och svårigheter att bli självförsörjande, bör ses som diskriminering i enlighet med Diskrimineringslagen (2008:567). Detta gör att vi vill ifrågasätta förslaget utifrån lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter och att det finns en betydande risk för diskriminering i konstruktionen av förslaget. Ett av lagens grundläggande uppdrag är att skydda invånarna mot staten, vilket försvåras av förslaget.

Ett förslag på förändringar inom ekonomiskt bistånd

I promemorian (S2019/05353/FST) föreslås ett tillägg i 4 kap. 1§ socialtjänstlagen (2001:453) gällande att socialtjänsten ges rätt att ställa krav på närvaro på grundutbildning i svenska för att bevilja ekonomiskt bistånd. Förslaget ska tydliggöra vikten av att delta i språkutbildning.

Förslaget behöver förstås utifrån en tjugofem år gammal trend inom handläggningen av ekonomiskt bistånd mot högre krav och ökade sanktionsmöjligheter. Detta trots att ökade krav bygger på en mycket tunn kunskapsmässig grund. Det saknas belägg för dess nytta. Istället bör trenden ses som en ökad tonvikt på symbolpolitik mot högre krav på fattiga och utrikesfödda. Redan idag finns nämligen tydliga möjligheter att ställa krav på svenskundervisning om det anses som väsentligt för möjligheten att bli självförsörjande (Socialstyrelsen 2013; se även prop. 1996/1997:124 samt de refererade regeringsrättsdomarna i promemorian sid 15-16). Samtidigt ligger det i handläggningens logik att kommunerna med förslaget ser ökade möjligheter att genomdriva sin linje på bekostnad av sökandes delaktighet.

Förslaget behöver förstås utifrån kunskapsläget gällande handläggning av ekonomiskt bistånd. De socialarbetare som sköter handläggningen av ekonomiskt bistånd har en ansträngd vardag med hög arbetsbelastning. En ansträngd ekonomi och stark tendens i kommunerna att styra beslut om ekonomiskt bistånd genom lokala riktlinjer försvårar individanpassade bedömningarna. Linnéuniversitetet menar att i många ärenden kommer språkkraven att tillämpas oavsett lämplighet

och sanktioner riskerar att användas vanemässigt mot de som inte kan möta de nya kraven. Det finns alltså en uppenbar risk att förslaget kommer att användas rutinmässigt som en avslagsklausul. Det innebär att även om det föreslagna kravet främst är av symbolisk karaktär, då kravet redan kan ställas och gör det, kan de få långtgående negativa konsekvenser för de fattigaste i samhället. Socialtjänsten beskriver ofta att barnen inte drabbas då deras del av normen inte avslås. Linnéuniversitet menar med stöd av aktuell forskning att det finns skäl att ifrågasätta en sådan utsaga. Då en fattig familj utan ekonomisk buffert, vilket är en förutsättning för att beviljas ekonomiskt bistånd, får neddragna inkomster kommer även barnen att drabbas materiellt hårt, något som får konsekvenser för barnens fysiska och psykiska hälsa, utbildning och sociala relationer. Detta gör att vi ifrågasätter förslaget på vilket sätt förslaget kan ses vara förenligt med artikel 3, p 1 i den nya lagen, lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. I artikeln anges att vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand barnets bästa beaktas. Förslaget på lagändring kan alltså ha en normerande funktion och förtydliga kraven och behovet av att lära sig svenska. När denna nytta ställs mot en av de mest centrala artiklarna och principerna i lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter menar vi att förslaget bör förkastas.

Fattigdom och andra socioekonomiska skäl till brist på integration osynliggörs av individualisering där brist på integration tillskrivs människors brist på motivation till språkinläring och i förlängningen att etablera sig på arbetsmarknaden. Argumentet kan exemplifieras av att det i förslaget uttrycks en oro för utrikesfödda kvinnors möjlighet till jämställdhet. Oron bör istället förstås som en del av en trend där minskade (kvinnors) rättigheter, ökade sanktionsmöjligheter och ökat tvång legitimeras genom oron. Att utrikesfödda sorteras ut och får rätten till föräldraledighet ifrågasatt, i jämförelse med arbetslösa med sjukpenningsgrundande inkomst och inrikes födda inom ekonomiskt bistånd, bör enligt Linnéuniversitet ifrågasättas. Att utrikesfödda barn inte på samma sätt får tillgång till föräldralediga föräldrar bör ses som diskriminerande. Det befäster föreställningen om den utrikesföddes som annorlunda och förstärker en konstruerad bild av s.k. ”svenskheter” vanligt förekommande i diskussioner om arbetsmarknadens behov vilket i sin tur legitimerar negativ särbehandling. Dessutom menar vi att förslaget bryter mot lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Tvärtemot intentionerna i barnkonventionen riskerar förslaget försämra situationen för de berörda barnen som i hög utsträckning befinner sig i utsatta livssituationer genom att de, till skillnad från andra barn, inte ges samma tillgång till sina föräldrar.

Brist på integration, en segregerad bostadsmarknad och svårigheter för utrikesfödda är en mycket stor samhällsutmaning, där inte sällan svenska undervisningen enkom fått iklä rollen som avgörande för utgången av integrationen. Men genom att inte utmana problematiken på en strukturell nivå, riskerar förslaget att endast förstärka ett redan pågående utanförskap och lägga förståelsen av ett strukturellt problem på en individuell förklaringsnivå. Istället bör ett antal risker att beaktas. En uppenbar risk är att delaktigheten i samhället minskar av att en grupp sorteras ut och ställs inför minskad delaktighet, ökade krav och minskade inkomster jämfört med andra samhällsmedborgare i samma situation. En annan risk är att språkundervisningens kvalitet minskar ytterligare, då människor tvingas dit och inte behöver motiveras av god utbildningskvalité utan istället av deras och deras familjs mest grundläggande behov av mat och hyra. En tredje risk som diskuterats ovan är att människor rutinmässigt får avslag på grund av det nu föreslagna kravet.

Linnéuniversitet menar att det finns skäl att tolka förslaget som ett brott mot barnkonventionen men förslaget bör också, då det i princip enbart riktas till utrikesfödda, utredas utifrån Diskrimineringslagen (2008:567). Det är därför olyckligt med att ikraftträdandet planeras redan 1 januari 2021.

Slutsats

Linneuniversitet avvisar förslaget i sin helhet.

I tjänsten

Sofia Enell, lektor i socialt arbete

Åsa Söderqvist Forkby, lektor i socialt arbete

Rickard Ulmestig, docent i socialt arbete